

# Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/103687,Dokumenty-Operacji-polskiej-w-Gruzji-Protokol-specjalnej-Trojki-NKWD.html>



Inscenizacja współczesna przedstawiająca skrepowane ręce. Symboliczna prezentacja ofiar Operacji Polskiej NKWD 1937-1938. Na zdjęciu członek Grupy Rekonstrukcyjno-Filmowej GRF Bemowo, 2018 r. Fot. Cezary Pomykało

ARTYKUŁ

## **Dokumenty „Operacji polskiej” w Gruzji. Protokół specjalnej Trójki NKWD**

Autor: STANISŁAW KOLLER 12.10.2023

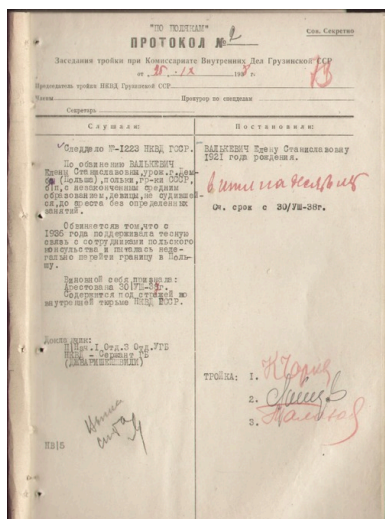
Operacja polska NKWD stanowiła wzór dla kolejnych fal terroru. Odstąpiono od najprostszycy pozorów procesu. Liczba osób represjonowanych w operacjach narodowościowych była tak duża, że nawet specjalnie powołane organy nie nadążały z wydawaniem wyroków.

Podstawą prawną represji narodowościowych wobec Polaków był rozkaz nr 00485 NKWD z 11 sierpnia 1937 r. Po nim Jeżow wydał następne rozkazy, wymierzone przeciwko innym narodowościom. W celu ich realizacji w republikach powołano specjalne organy zwane Dwójkami.

## Fabryka mordu

Tworzyli je: ludowy komisarz spraw wewnętrznych danej republiki lub naczelnik obwodowego zarządu NKWD oraz miejscowy prokurator. Imienne listy kierowano do Moskwy do zatwierdzenia przez tzw. „Wysoką Dwójkę” – ludowego komisarza spraw wewnętrznych ZSRS Nikołaja Jeżowa i prokuratora ZSRS Andrieja Wyszynskiego. Procedura ta była nazywana „albumową”, ponieważ listy te przypominały albumy.

Liczba osób represjonowanych w operacjach narodowościowych była tak duża, że organy te nie nadążały z wydawaniem wyroków. W związku z tym, w celu zakończenia operacji narodowościowych, 17 września 1938 r. Biuro Polityczne KC WKP(b) powzięło decyzję o odwołaniu trybu „albumowego” Dwójek i powołało tzw. specjalne Trójki, które nie potrzebowały zatwierdzenia wyroków przez Moskwę.



**Protokół nr 2 z posiedzenia Trójki przy NKWD GSRS dotyczący Heleny Walkiewicz. Tbilisi, 25 września 1938 r. Dokument pozyskany do zasobu IPN z Archiwum MSW Gruzji. Z zasobu**

## Protokolarne ślady polskich ofiar

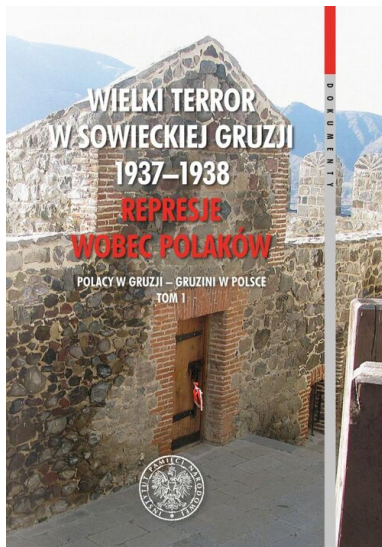
W sowieckiej Gruzji protokoły specjalnej Trójki podpisywali: ludowy komisarz spraw wewnętrznych GSRS Siergiej Goglidze, prokurator GSRS Iłarion Tałachadze oraz I sekretarz KC KP(b) Gruzji Kandid Czarkwiani.

W archiwach MSW Gruzji odnaleziono 25 protokołów specjalnej Trójki dotyczących Polaków. Od protokołów Trójki kułackiej wyróżniają je cztery szczegóły. Pierwszy to adnotacja w nagłówku protokołu zapisana odręcznie lub maszynowo z informacją, że dotyczy on Polaków (lub spraw polskich) - „*PO POLAKAM*”. Drugi, to skład osobowy Trójki. Są to trzy osoby: komisarz, prokurator, sekretarz partii (w przypadku „operacji kułackiej” były to cztery osoby). Trzeci, to treść zarzutów, charakterystyczna dla danej operacji. Czwarty szczegół dotyczy składania podpisów.



---

Nikołaj Jeżow



**Wielki Terror w sowieckiej Gruzji  
1937-1938. Represje wobec  
Polaków, Warszawa-Tbilisi 2016**

W protokołach Trójki kułackiej wyszczególniano funkcje członków Trójki pisząc zwykle: przewodniczący, członkowie, sekretarz. W trójce specjalnej występuje tylko tytuł: Trójka, a po nim wskazano kolejność składania podpisów: 1, 2, 3, bez podania pełnionych w Trójce funkcji. Interesujące, że pierwszy podpis, we wszystkich zachowanych protokołach, złożył I sekretarz partii Kandid Czarkwiani (w Trójce kułackiej był nim komisarz).

\* \* \*

Walkiewicz Helena, 17-letnia Polka dopełniająca w konsulacie formalności w związku z wyjazdem do Polski, została skazana na 10 lat ITŁ („*isprawitielno-trudowych łagieriej*”, ros. obóz pracy poprawczej) za to, że:

„utrzymywała ścisły kontakt z pracownikami polskiego konsulatu i próbowała nielegalnie przekroczyć granicę do Polski”.

No cóż, żeby to jeszcze Polska graniczyła z Gruzją...

Więcej interesujących materiałów na profilu **Archiwum IPN**

**COFNIJ SIĘ**